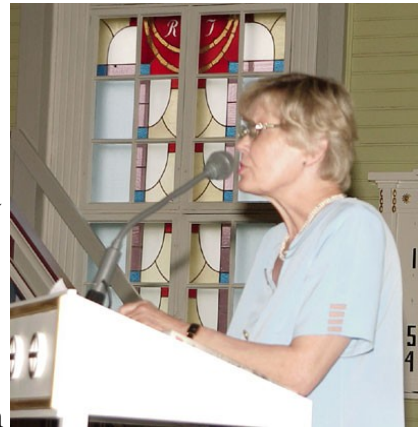

Rehtori Sirkka-Liisa Oikarin kokoama ja esittämä historiikki Juupajoen seurakunnan 100-vuotisjuhlassa helluntaina 2004

Juupajoen seurakunta perustettiin sata vuotta sitten. Tämä kirkko rakennettiin yli 150 vuotta sitten. Yli kaksisataa vuotta sitten jo Herran sanaa kuunneltiin Salokunnan saarnatuvalla... Kymmenet ja sadat vuodet vain vilistävät korvissamme merkisemättä meille sen enempää. Pystymme ajatuksissamme käsittelemään vain meidän kokoisiamme ajanjaksoja.

Ihminen sinänsä on säilynyt kummallisen samanlaisena vuosisatojen, jopa tuhansien halki. Antiikin Kreikan filosofit Platon ja Aristoteles edustavat tänäänkin ajattelun korkeinta huippua, Shakespearen tekstit elävät ja hänen draamojaan käännetään uudelleen suomen kielelle ja ennenkaikkea, päivän teemaan viitaten, voimallisena tänäänkin vaikuttava Jumalan sana ja Jeesuksen oppi kahdentuhannen vuoden takaa on saanut meidätkin, juupajokelaiset ja ystävämme vuonna 2004 kokoontumaan yhteen juhlimaan elävää seurakuntaa.

Viime vuonna Juupajoen kunnan täyttäessä 90 vuotta julkaistiin Juupajoen pitäjähistoria, johon sisältyy myös seikkaperäinen ja asiapitoinen luku Seurakuntaelämä. Sitä ei ole tänään syytä kerrata sellaisenaan. Sen sijasta tai lisäksi yritin tehdä muistojen ja mielikuvien historiaa eli kuuntelin tuntikausia juupajokisten jo varttuneempien ihmisten värikkäitä ja osuvia tarinoita. Makeat naurut saimme monesti, sekä muistelija että minä. Joskus silmäkin kostui, kun muistot osuivat kipeisiin tai henkilökohtaisiin asioihin. Mutta niinkuin sanoin, elävien muistelut ovat kuitenkin ajallisesti rajallisia, noin ihmisen eliniän mittaisia tai hiukkasen pitempiä.

Niihin palaan kohta, myös nimiin, mutta minua houkutti myös päästä aikamatkalle vielä pitemmälle, vuosisadan alkuun, eli seurakunnan perustamisen aikoihin taikka vielä kauemmaksi.

Millaista oli vuonna 1904 Suomessa, millaista Juupajoella... Suomi oli Venäjän suuriruhtinaskunta, juuri tuolloin jyrkkien venäläistämistoimien kohteena, Bobrikov, Suomisyöjä, oli kenraalikuvernöörinä, suomalaiset tunsivat vuosisataisen melko itsenäisen autonomiansa olevan uhattuna, olivat tunteneet jo useampia vuosia, helmikuun manifestista lähtien. Schauman suunnitteli salamurhaansa, aika oli kuuma ja jännittynyt. Ajatus itsenäistymisestä iti, suomalaisuus nousi. Leino kirjoitti Helkavirsiään, Sibeliuksen sävelsi sinfonioitaan ja muutti Helsingistä Järvenpään Ainolaan, Gallen-Kallela oli saanut valmiiksi Juseliuksen mausoleumin freskot Porissa.

Suomen taide eli kultakauttaan. Sen korkeammalle ei ole noustu myöhemminkään. Säätykierto oli alkanut ja kansastakin nousi merkittäviä vaikuttajia: Leino oli Paltamosta, Pekka Halonen Lapinlahdelta. Yhtä hyvin he olisivat voineet tulla Juupajoelta. Urho Kekkosenkin juoksenteli 4-vuotiaana pojanvesselinä Lepikon torpan pihalla. Piippu oli kait jo muurattu.

Nuo aikansa julkkikset ja heidän vaiheensa ovat meille tuttuja lukuisista kirjoituksista, elämänkerroista, kirjeistä ja omasta tuotannosta.

Entä täällä? Tänne Oriveden pohjoismaastoon eivät ajan valtavirtaukset varmaankaan ulottaneet laineitaan. Oliko täällä edes ihmisiääkään minkään vertaa? Mitä vielä, kurkistus Juupajoen historiaan antaa luvuksi 3700 (ens.tieto vuodelta 1910). No, minkälaista väkeä. Maanomistaja-maanviljelijöitä oli n.20% väestöstä (n.750), virkamiehiä ja erilaista päällystää n. puolitoista sataa eli 4 %. Suurin osa ihmisistä oli alempia sosiaaliluokkia, Wallenius oli perustanut kenkätehtaan ja syntyneen nahkateollisuuden palveluksessa oli jo 15 %. Sitten oli torppareita, palkollisia, vuokraviljelijöitä jne. Ei kai heillä nyt ollut voimia eikä kiinnostusta kuin joissakin harvoissa tapauksissa yleisempiin

maailman tapahtumiin.

Toisaalta, olihan täältäkin varmaankin kerätty nimiä suureen adressiin. Olihan työväestö täälläkin jo herännyt vaatimaan oikeuksiaan. Ei täälläkään oltu tietämättömiä maailman menosta. Ensimmäinen autokin oli 1913 ostettu Ala-Sahran taloon. Harrastustoimintaa oli paljon: nuorisoseura, raittiusseura, palokunta, työväenyhdistyksiä jne. Valokuva valtaisasta rippilasten joukosta v.1910 Orivedeltä näyttää siistin, vakavan, sivistyneen näköisen kuvan aikakaudestaan. Ei toki oltu mitään metsäläisiä. Juupajoen hiljattain ilmestynyt historia antaa meille monipuolisen kuvan 1900-luvun alkuajoista.

Kuitenkin, jotenkin elämä tuolloin jää hämärän peittoon. Kuvauksia tai tarinoita ei voi löytää ainakaan suuremmassa määrin. Tiedämme toki, että kirkko oli tiiviisti läsnä seurakuntalaisten elämän kaikissa vaiheissa, kehdesta hautaan 1800-luvulla. Kirkko opetti, jopa pakotti opettelemaan lukutaitoa ja kristinoppia kinkereillään eli lukusilla. Niitä pidettiin vuorolistan mukaan isoissa taloissa, eikä niistä ruokaa eikä juomaa, vahvempaakaan, puuttunut, eikä ne olleet rasitukseksikaan. Sen verran harvoin osuivat kohdalle (Laura Ylä-Lyly). Kansakouluja oli jo perustettu, kolmekin kappaletta (1887 Kopsamo, 1901 Korkeakoski, 1904 Lyly), mutta kirkko piti rinnalla kiertokoulua, joka kiersi isommissa taloissa pulpetteineen kaikkineen. Kirkko piti myös rippikoulua, joka piti saada hyväksyttävästi läpi, jotta sai avoimisuudensulun. Pyhäkoulua alettiin pitämään 1910-luvulla, ja se on jatkanut vaihtelevalla suosiollla tähän päivään asti. Uudempia työmuotoja on toki ilmaantunut: kerhotyö, partio, nuorisotyö.

Kaiken perimmäinen tarkoitus oli entisaikaan sanan julistus. Köyhäin- ja vaivaishoito oli siirtynyt seurakunnalta kunnalle 1865 uuden kunnallislain myötä. Pikku hiljaa vuosisadan vaihtuessa, diakoniatyö eli uudenlainen hoito- ja avustustyö alkoi kehittyä olennaiseksi osaksi seurakunnan työtä. "Tehkää te muille, mitä haluaisitte heidän tekevän teille."

Kirkko halusi olla mukana huolehtimassa heikommista.

Miten ihmiset osasivat tulla paikalle, kinkereille, kouluun, pitäjänkokouksiin ? Itseäni askarrutti eniten haparoidessani kaukaisessa hämäryydessä kysymys tiedon kulusta. Otetaan esimerkiksi kysymys kirkon paikasta. Miten ihmeessä Salokunnan isännät saivat kuulla, että pohjoispään asujat sitkeästi, perään antamatta, halusivat kirkon nykyiselle sijalleen eikä entisen rukoushuoneen kohdille. Miten etenkin harvaanasutun pohjoisosan isännät tiesivät kokoontua johonkin määrättyyn taloon asioita puntaroimaan ja sitten pitäjänkokouksiin niistä päättämään. Ei ollut puhelinta, ei sanomalehtiäkään tullut joka taloon eikä ollut lukutaitoakaan kaikilla, ei ollut radiota ennen vuotta -26, ei televisiota, ei nettiä. Ja silti ihmiset saivat tietoa, pystyivät päättämään. Kirkko kyllä auttoi. Saarnastuolista luettiin kaikenmoisia tiedotuksia, kirkollisia ja kunnallisia, mutta entäpä ennen tätä kirkkorakennuata. Siellä rapistuneessa saarnahuoneessako niitä tietoja jaeltiin. Kiirettä ei ainakaan voinut olla, asioita mietittiin ja tuumattiin, istuskeltiin pirteissä, vuosikausia, jopa vuosikymmeniä.

No, kirkko saatiin kuitenkin pystyyn 1838-46, tämä 8-kulmainen mutterikirkko, hautausmaa ja kellotapuli siihen viereen 1860. Kirkko oli vaatimaton, maalamaton ja kylmä, valaistuksena yksi 9-haarainen kynttelikkö ja ehkä lyhtyjä. Kaminanvieruspaikat olivat haluttuja toki vielä sodan jälkeenkin.

Kuvitellaanpa meitä silloin istumassa seurakunnan alkuaikoina tässä kirkon penkissä. Istuu kuin Juuvan kirkossa. Meitä naisia kirkkosilleissämme, miehiä kiilloitetuissa saappaissaan ja pyhätamineissaan. Me olisimme vakavaa väkeä, vielä vakavampaa kuin nyt. Vai olimmeko? Jotenkin pyrskähdyttää naurattamaan, kun lukee vaikkapa Hankasalmen, lapsuuden kotikuntani, Kirkonmäen historiasta, kuinka pappi saarnan aikana joutui kovalla kädellä poistamaan kirkkoon avoimista ovista pyrkiviä kirkonmällä vapaana kuljeskelleita sikoja ja koiria ynnä muita

häiriötekijöitä. Juupajoen seurakunnan alkuajoilta ei paljon vastaavia tarinoita löydy, mutta eiköhän sitä täälläkin osattu.

Tarinoita ja tapahtumia alkoi löytymään, kun saavuttiin 30-luvulle ja sitä myöhempisiin aikoihin.

Seurakunnan historia henkilöityy yllättävänkin paljon, lähinnä kirkkoherroihin taikka merkittävämpiin sijaisiin. Muisteloissa puhuttiin Waaramon ajasta (09-25), Niemisen ajasta (58-72), Kähkösen ajasta (83-95) jne , mutta ennenkaikkea Haapasen ajasta. se on ymmärrettävää, koska hän oli pappina niin pitkään, aina vuodesta 1926 aina sodan loppuun 1944. Myös kanttorit tietenkin antavat oman mausteensa tapausten kulkuun, samaten kuin diakonissat, suntiot ja muut kirkon työntekijät..

Selataanpa vähäsen muistojen kirjaa

Henkilöistä

Kirkkoherra Haapasesta: Pari englantilaista pyöräili pappilan mäelle ohittaen talonpoikaismiehen huomauttaen jotain toisilleen hänestä hieman vähättelevään sävyyn. Kylläpä he hämmästyivät ja nolostuivat, kun mökinmies reagoi englanniksi heidän puheisiinsa. No, eipä siinä sen kummempaa, pappi pyysi heidät kahville ja tutustelemaan pappilaansa.

Haapanen oli aikansa tavan mukaan innokas maamies ja piti karjaa ja porsaita. Kerrotaan , että ruustinna kehoitti häntä kirkkoon lähtiessä, että älä pidä pitkää saarnaa, että ehdit vasikoita juottamaan (toisessa versiossa: kanttori Mikkola - porsaita syöttämään)

Haapasesta on paljon kaskuja, joissa ihmiset erehtyivät hänen kansanomaisen käytöksensä ja vaatetuksensa takia kohtelemaan häntä toisin kuin papistoa kohdeltiin.

Kirkkoherra Eino Ojanen 1952-7 oli innokas pitämään kylillä taloissa hartaudenharjoituksia ja lähetyssompeluseuratkin alkoivat kukoistamaan hänen aikoinaan.Hän oli vielä nuori mies, joka kulki kylillä ruostuneella polkupyörällään, eroten tässä edeltäjästään Viljo Vuorisesta, joka oli liikemies ja automies. Hänelle jopa muutettiin ja laajennettiin pappilan ulkorakennuksiin autotalli Volkkaria varten.

Kirkkoherra Viljo Nieminen oli tasainen kansanmies. Hänen saarnoistaan pidettiin, vaikka hänellä sanottiin olleen kolmen vuoden saarnat, jotka sitten toistuiivat tunnistettavan samanlaisina. Piispantarkastuksessa häntä kehoitettiin lyhentämään niitä, joten hän pätkäisi niitä lopusta lyhyemmäksi.Hän oli innokas uimaan ja kasvatti vaimonsa kanssa kukkia. Seurakuntalaisten kodit varustivat hänet pistokkailla. Kanttori Soikan ajaessa vauhdilla kotikuntansa tuttuja teitä kirkkoherra piteli hatustaan kiinni.

Nieminen oli kuitenkin tarvittaessa vikkellä. Sulhaselta putosi hermostuksissaan sormus alttarilta. Ennenkuin se kerkesi vyöryä lattianrakoseen tai penkkien alle, kirkkoherra vikkellästi polkaisi vierivän sormuksen päälle. Ja vihkiseremonia saattoi jatkua sormusten sormeen pujottamisella.

Kirkkoherra Vironmäellä oli jämäkät periaatteet uskonasioista ja synnistä ja hän toi ne myös selvästi julki kuin myös sen mitä kirkkoherra teki ja halusi tehdä.

Sota-ajoista

Sota oli kovaa aikaa myös kotirintamalla.. Se löi leimansa kaikkeen. Maija Välttilä kertoo, että kun sulhanen Urpo Välttilä oli rintamalla ja kuulutuksiin piti saada sulhasen allekirjoitus myös,

valtakirja lähetettiin rintamalle, Tali-Ihantalalan lohkolle. Takaisin se tulikin, allekirjoitettuna. Morsian polki kuulutuspaperin kiireesti pyörällä pappilaan, joten kuulutukset pystyttiin lukemaan saarnastuolista. Sulhanenkin saapui elossa perjantaina, kun häät olivat sunnuntaina. Morsian hyppäsi ilosta korkealle, kun oli niin jännittänyt.

Häiden valmistelu ei ollut ollut yksioikoista sekään. Sulhasen serkku auttoi hankkimaan Helsingistä hääpuvun kankaan, 5 ja puoli metriä valkoista silkkiä - rumisarkkuliikkeestä. Vastineeksi piti antaa kilo voita ja rahaa. Ompelijalle morsian uskalsi sanoa vasta puvun valmistuttua, mistä kangas oli peräisin. Huntu oli peräisin Pirttisaralta, mutta Helsingistä tuli hääaamuna 2x3m pala uutta huntua. Se on nyt Välttilän Urpon arkussa.

Välttiläläiset tunsivat yhden suutarin Korkeakoskelta, joten siellä saatiin teetettyä morsiamelle valkoiset hääkengät.

Alushame lainattiin sulhasen serkkutyöltä. Sormuksesta piti antaa tilalle romukultaa rahan lisäksi. 3-kerroksinen hääkakku tuli linja-autolla, samaten morsiusvihko. Kakuja meni häissä paljon siihen aikaan, makeannälkä oli suuri. Mutta kaikista aineellisista vaikeuksista selvittiin ja hääpäivä koitti.

Pappina oli lainapappi Orivedeltä. Vihkimisen piti alkaa klo 11.30. Pappi tuli vasta klo 14, oli ollut niin paljon kirkollisia toimituksia eikä häissäkään kerennyt kuin kahvit juomaan. Häämarssiksi ei haluttu Kuulan häämarssia, koska sitä kuultiin joka pyhä. Vihkimisiä oli paljon. Sodan loppuun oli kolme viikkoa.

Sankarivainajat siunattiin aina kirkossa ja sankarihautajaiset pidettiin Suomelassa. Arkut tuotiin asemalta Nojosahon kuorma-autolla, jonka lavan kulmiin oli pystytetty tummat kuuset. Kuolintodistukset piti tulla mukana, jotta hautaaminen sujui oikeassa järjestyksessä.

Talvisodan päättyessä oli Soikan tuvassa lähetyspiiri. Radiosta kuunneltiin uskomattoman ankarat rauhan ehdot. Lähetyspiiri loppui siihen. Kyläläiset lähtivät hiljaisina pois.

Evakkokarjalaisten tulo oli traagisuudestaan huolimatta Juupajoelle positiivinen asia. Se toi väkeä lisää, yrittämisen halua sekä vilkkautta jäyhään hämäläispitäjään. Karjalaisväestö oli seurakunnan toiminnassa näkyvää. He kävivät paljon kirkossa, näkivät siellä toisiaan ja hengähtivät kovasta työstä. Jenny Pärssinen muisteli "pyhänä pääsi kirkkoon". Kirkon penkissä istuttiin uskollisesti ja Jumalalta etsittiin tukea ja toivoa ulkoa katsoen toivottomaan tilanteeseen. Ja ihme tapahtui: voimat riittivät, kaikesta selvittiin. Uusi elämä alkoi. Jopa iltakirkkokin Valkjärvijuhlissa tuli täyteen, vaikka pappi jo epäili, että jaksavatko ne lauantai-iltana tulla.

Yleisestikin ottaen vielä pitkästi sodan jälkeen elettiin jokapäiväisessä elämässä tarkemmin kirkonoppien mukaan. Lepopäivä pyhitettiin mahdollisimman hyvin, kirkossa käytiin kuulemassa Herran sanaa taikka kuunneltiin jumalanpalvelus radiosta. Joulukirkko oli tupaten täynnä jo klo 6 ja kotimatalla kilpailtiin - hevosten paremmuudesta.

Hallinnolliset ja talousasiat ovat virallisissa historiikeissä aina hyvin esillä, mutta ehkä ne näyttävät hieman toisin aikalaismuistelijoiden kertomuksissa.

Aluksi kirkonkokous valitsi kirkkohallintokunnan. Vasta 50-luvulla päästiin todellisiin vaaleihin, joissa ei tosin ollut alkuun mitään poliittisia tunnuksia, vaan erilaisten ryhmien ehdolleasetteluja, sekä kirkkovaltuustoon että kirkkoneuvostoon. Molempiin voi olla yhtä aikaa ehdolla. Toiminta oli monipolvista. Päätökset menivät läpi kirkkoneuvoston taloudellisen jaoston, sitten toiminnallisen jaoston sekä valtuuston. Jotta toiminta onnistui, oli tarpeen ja otollista olla yksituumainen. Näin olikin Juupajoella: Aapo Soikka KN:n 30-vuotinen jäsen ja pj sekä KV:n jäsen, muistaa että kerran kolmessa vuodessa korkeintaan äänestettiin jostain asiasta KV:ssä, KN:ssä vain kerran koko hänen aikanaan.

Muutamia kommentteja kumminkin:

Jopa niin samanmielisiä oltiin vai oliko asiat valmisteltu niin hyvin, että pöytäkirjan pitäjä opettaja Toivo Aro kirjoitti pöytäkirjaan päätöksetkin valmiiksi jo etukäteen. Kerran tehtiin kuitenkin erilainen päätös kuin esityksessä oli. Aro sanoi, että eihän sitä nyt tällaista päätöstä voida tehdä, kun hän on jo kirjoittanut pöytäkirjan. Ei kuitenkaan auttanut. Hän joutui yliviivaamaan valmiiksi kirjoittamastaan pöytäkirjasta yhden sanan ja muuttamaan sen tehdyn päätöksen mukaiseksi. Päättäviäisiä päättäjiä.

Pöytäkirjojen pito oli värikästä hommaa. Opettaja Matti Kallinen teki vielä 70-luvulla esityslistat tuhrivalla spriikopiokoneella, jonka rikkimenneen nollan paikalle oli kiinnitetty puutappi. Säästäväistä porukkaa.

Niinpä talous on hoitunut hyvin. Seurakunnalle hankittiin metsäomaisuutta hyvillä kaupoilla. Niiden turvin mahdollistettiin viime vuosikymmenien kirkkoherrojen Piekan, Kähkösen ja Hukarin aikana suuret investoinnit: seurakuntalan rakentaminen Kopsamolle sekä kirkkojen suuret peruskorjaukset, kuten painuneen paanukaton tilalle peltikatto sekä tapulin uusittu paanukatto. Kirkko maalattiin jälleen valkoiseksi. Sisäkorjauksia tehdessä löydettiin esim penkkirivien alkuperäiset päätykoristeet, jotka palautettiin.

Kirkonkylän perinteikkään pappilan myynti v 1990 taas mahdollisti Korkeakoskella sijaitsevan seurakuntatalon hankkimisen. Suurin osa seurakuntalaisista näet asui Korkeakoskella. Sinne oli saatu ns. pikkukirkko Aaltosen kenkätehtaan lahjoituksena. 1951. Tänä päivänäkin jumalanpalvelus pidetään Korkeakosken kirkossa kerran kuukaudessa.

Kirkkohallitus ei aina suhtautunut suopeasti seurakunnan yrityksiin. Se määritteli esim. hinnat etelä-Suomen mukaan ja niitähän hintoja ei taas täällä ollut mahdollista saada. Eipä siis mitään uutta auringon alla. Tähän seikkaan törmäävät tämän päivän etelään muuttajat myydessään täältä talojaan ja yrittäessään saada ruuhka-Suomesta vastaavaa. Veikko Kopra, KV:n pitkäaikainen pj, muistaa, että kirkkohallitus myös ajoittain kieltäytyi antamasta investointiavustuksia, koska 'teillähän on rahaa'. Urut kuitenkin saatiin kirkkohallituksen avustusrahoilla uusittua. Kangasalan urkutehdas teki konkurssinkin ja ajateltiin, että sinne ne rahat meni, mutta urut saatiin kumminkin. Vanhat ovat Korkeakosken pikkukirkon varastossa.

Yllättävän värikästä on seurakunnankin historia ollut. Ihan kaikkea ei auta kertoakaan. Jotain pitää jättää kuulijoiden mielikuvituksen varaan. On ollut mahtavaa nähdä ennenkaikkea, miten ihmiset ovat eläneet läheisessä yhteydessä seurakuntaan. Usko on ollut arjen uskoa, jokapäiväistä, elämäntapaan vaikuttavaa. Tätä samaa ideaa nykyseurakunta käyttää tavallaan hyväkseen päinvastaisessa järjestyksessä. Se ei enää välttämättä odottele ihmisten tulevan heidän luokseen, vaan menee ihmisten luo sinne, missä he ovat.

Kirkko ja Juupajoen seurakunta, niin kuin muutkin seurakunnat, on onnistunut hyvin tehtävässään. Suurin osa suomalaisia kuuluu kirkkoon ja seurakuntaan ja haluaa seurakunnan olevan läsnä ainakin elämän suurissa tilaisuuksissa sekä tietysti - hädän hetkenä. Silloin me maallistuneilta vaikuttavat luterilaiset ainakin tarvitsemme kotiseurakuntaamme, sen lämpöä ja tukea, sen välittävää kättä Jumalan, Isämme luo.

Onnittelten juhlivaa virkeää kotiseurakuntaani ja toivon meille kaikille turvallista elon kulkua seurakuntamme yhteydessä.

Historiikin lähteinä on käytetty Juupajoen Historiakirjaa, arkistomateriaalia sekä seurakuntaisten haastatteluja.